

Przygotowanie Świętokrzyskiego Parku Narodowego do udostępniania dla turystyki

Stanisław Huruk, Alicja Huruk, Marcin Matysek, Jan Sobieraj

Summary. Availability of Świętokrzyski National Park for tourist use. From 2003 an information system has been implemented in Świętokrzyski National Park, with the aim of developing an infrastructure of devices along tourist trails and discovery trails – uniform in terms of style, form, content, lettering, colour schemes and even placement. The aesthetic aspect of the infrastructure improved significantly and device designs used in the Park have been copied and implemented in neighboring administrative units. This infrastructural change has not affected the size of tourist flow.

Keywords: tourism, devices on the tourist trail

Wstęp

Od 2003 roku w Świętokrzyskim Parku Narodowym stosuje się system informacji na szlakach turystycznych i ścieżkach poznawczych ujednolicający przekaz treści pod względem stylu, formy, treści, liternictwa, kolorystyki a nawet lokalizacji. Estetyka infrastruktury znacząco się poprawiła, a stosowane w parku projekty urządzeń są przejmowane i stosowane w obiektach turystycznych w sąsiadujących gminach. Badania wykazały, że zmiana infrastruktury nie miała wpływu na wielkość ruchu turystycznego.

Udostępnianie parków narodowych społeczeństwu reguluje ustawa o ochronie przyrody (Ustawa 2004) oraz dokumenty wewnętrzne parków narodowych opracowywane na podstawie wspomnianej ustawy. Artykuł 8 ustawy mówi, że „... park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów...”. Dalszy zapis ustawy głosi (art. 12), że „...obszar parku narodowego jest udostępniany w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym ...”. Wbrew intencji ustawodawcy, formuła funkcjonowania parków narodowych w wielu krajach na świecie oraz w Polsce – ochrona i udostępnianie – praktycznie wyklucza bezkonfliktowe funkcjonowanie parku narodowego. Praktyka wskazuje, że nie jest możliwe udostępnianie parków bez negatywnego wpływu na przyrodę parku. Dlatego zadaniem służb parków narodowych jest organizowanie udostępniania parku minimalizujące negatywny wpływ turystyki na przyrodę.

Celem pracy jest charakterystyka organizacji udostępniania Świętokrzyskiego Parku Narodowego (ŚPN) dla turystyki po wprowadzeniu nowego systemu informacji, mający pomóc w minimalizowaniu szkód wyrządzanych przez turystykę i rekreację.

Działania podjęte w Świętokrzyskim Parku Narodowym

Udostępnianie ŚPN dla turystyki oparto na Ustawie o ochronie przyrody (Ustawa 2004) oraz na opracowanych na jej podstawie dokumentach wewnętrznych. Podstawowym jest Zarządzenie nr 2/2015 dyrektora ŚPN z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. w sprawie udostępniania Świętokrzyskiego Parku Narodowego w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych, filmowania, fotografowania oraz w celach zarobkowych, wraz z pięcioma załącznikami zawierającymi szczegółowe regulacje w wymienionych kwestiach (Załącznik 2015a-e).

Kluczowe znaczenie dla udostępniania parku dla turystyki ma Regulamin zwiedzania i korzystania z wartości przyrodniczo-kulturowych ŚPN (Załącznik 2015b) oraz parkowy system informacji (Szczocarz i in. 2002). Pozostałe dokumenty odnoszą się do różnych kwestii związanych z udostępnianiem Parku w ogóle i tylko częściowo dotyczą turystyki lub się do niej nie odnoszą. Regulamin zwiedzania oraz korzystania z wartości przyrodniczo-kulturowych ŚPN (Załącznik 2015) zawiera standardowe zapisy regulujące zasady korzystania z walorów przyrodniczych parku. W pierwszym punkcie Regulaminu zwraca się uwagę na to, że udostępniając teren parku powierza się zwiedzającym dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe wielkiej wartości. Dyrektor prosi w związku z tym o szczególną dbałość, o powierzone walory. Dyrektor prosi, nie nakazuje przestrzegania regulaminu. Tym samym zwraca uwagę, że najważniejsza jest nadzieja na poszanowanie dóbr przyrody przez zwiedzających, niezależnie od tego czy regulują to jakieś przepisy, czy nie.

Natomiast Parkowy System Informacji odnosi się głównie do infrastruktury związanej z turystyką. Jego koncepcję przedstawiono w programie parkowego systemu informacji w ŚPN (Szczocarz i in. 2002). Opracowano go po przeprowadzeniu inwentaryzacji urządzeń na pieszych i samochodowych szlakach turystycznych ŚPN. Analiza uzyskanego materiału wykazała ogromną różnorodność urządzeń tego samego typu. Przykładowo, tylko w przypadku sztafek kierunkowych naliczono ponad 50 ich wzorów.

W związku z tym można było mówić nie o różnorodności urządzeń na szlakach, a o dowolności ich projektów (konstrukcji). Sposób i stan zagospodarowania niektórych punktów informacji, miejsc odpoczynku, wejść do parku mógł budzić mieszane uczucia (fot. 1). Dlatego pomysł uporządkowania tych kwestii należy przyjąć z uznaniem (fot. 2). Parkowy system informacji ujednolicił styl, formę, treść, liternię i kolorystykę urządzeń stawianych na szlakach oraz ścieżkach poznawczych. Założono, że o jakość urządzeń należy zabiegać już na etapie projektów. Materiały, z których wykonywane są urządzenia cechuje wysoka jakość. Wszystkie elementy parkowego systemu informacji należy wkomponować w otaczający krajobraz tak, aby były na tyle widoczne, na ile jest to konieczne dla ich funkcji oraz na tyle ukryte, aby nie raziły swoją obecnością. W związku z tym każda lokalizacja jest wnikliwie projektowana. Zasadą jest nie powtarzanie tych samych informacji w danym punkcie. Styl nowych obudów tablic, bram, drogowych znaków itp. nawiązuje do lokalnych tradycji zdobniczo-architektonicznych oraz budownictwa. Trwałość urządzeń i oznakowania zapewnia się nie tylko poprzez dobór wysokiej jakości materiałów, lecz również poprzez odpowiednią ich konstrukcję. Oznakowanie i urządzenia są zaopatrzone w daszki zabezpieczające drewno przed zamakaniem. Oznakowanie i konstrukcje drewniane izoluje się od podłoża betonowymi fundamentami ze stalowymi uchwyty, a drewno użyte do ich wykonania jest zakonserwowane. Zaleca

Fot. 1. Punkt widokowy na Łysej Górze na północne przedpole Gór Świętokrzyskich (przed wprowadzeniem parkowego systemu informacji) (fot. Archiwum ŚPN)

Photo 1. Vantage point on Mount Lysa Góra overlooking the northern foothills of the Świętokrzyskie Mountains (before implementation of the information system))

się, aby w oznakowaniu wymaganym w pozostałych rodzajach działalności Parku (ochrona lasu, ochrona przeciwpożarowa, zarządzanie budynkami, bhp itp.) uwzględniano postulaty parkowego systemu informacji, a koordynacja lokalizacji urządzeń powierzona jest jednemu pracownikowi. Przy lokalizacji oznakowań i urządzeń uwzględnia się uprawnienia dyrektora parku wynikające z art. 50, ust. 2 oraz art. 62 ust., 1, 2) ustawy z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody (Ustawa ... 1991) oraz postanowienia rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 15 stycznia 2002 r. w sprawie wzoru tablic obwieszających o obowiązujących ograniczeniach i zakazach z zakresu ochrony przyrody (Rozporządzenie 2002). Natomiast znakowanie szlaków turystycznych oraz ścieżek poznawczych powinno się odbywać zgodnie z zasadami instrukcji znakowania szlaków turystycznych PTTK (Instrukcja 2002).

Od 2003 r. przystąpiono do porządkowania infrastruktury zgodnie z parkowym systemem informacji. Praktycznie należałoby wymienić całą infrastrukturę na szlakach turystycznych

parku. Przez park przebiega siedem szlaków służących turystyce pieszej o łącznej długości około 39 km oraz krótki (2 km) szlak rowerowy. Obok szlaków turystycznych funkcjonują ścieżki dydaktyczne, będące ich fragmentami z „przystankami” w miejscach szczególnie interesujących. Szlaki wyposażone są w urządzenia różnego przeznaczenia: bramy wejściowe, wiaty, schrony, stoły, ławki, ławki w postaci kłód, kosze, drogowskie, strzałki, tablice informacyjne, mapy, ogrodzenia, galeria widokowa, mostki, kładki. Urządzenia wykonane są zgodnie z parkowym systemem informacji (Szczocarz i in. 2002).

Możliwości finansowe parku sprawiają, że wykonanie infrastruktury na całym terenie parku zgodnie z nowymi zasadami wymaga czasu.

Fot. 2. Punkt widokowy na Łysej Górze na północne przedpole Gór Świętokrzyskich (po wprowadzeniu parkowego systemu informacji) (fot. M. Matysek)

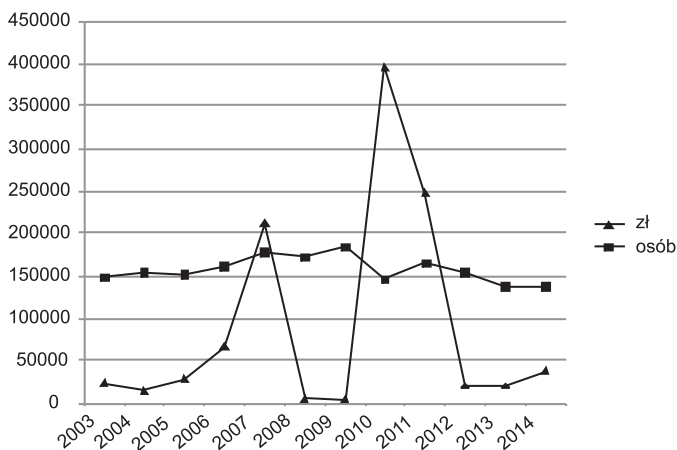
Photo 2. Vantage point on Mount Łysa Góra overlooking the northern foothills of the Świętokrzyskie Mountains (after implementation of the information system)

Od rozpoczęcia sprzedaży biletów turystom odwiedzającym park w roku 1998, znane są statystyki dotyczące liczby wizyt turystów. Park odwiedzało od 90 772 turystów w roku 1998, kiedy wprowadzono sprzedaż biletów do 183 972 w 2009 r. (największa odnotowana do tej pory ilość sprzedanych biletów). Liczba turystów odwiedzających park jest jednak znacznie większa, niż wynika z ilości sprzedanych biletów, ponieważ do parku można wchodzić również szlakami, na których nie ma punktów sprzedaży biletów oraz drogami publicznymi). W tych przypadkach ustalenie liczby turystów wchodzących do parku jest trudne. Dlatego cenne są informacje dotyczące szacowanej liczby odwiedzin pochodzące z czujników GSM, z których wynika, że więcej niż 640 tys. turystów odwiedziło park w 2014 roku.

Wielkość nakładów na parkowy system informacji podlegała znaczącym zmianom (ryc. 1). W okresach największych nakładów na budowę infrastruktury w latach 2010-2011 realizowano projekty finansowane z funduszy zewnętrznych np. z NFOŚiGW (ryc. 1). Do tego należy doliczyć koszty utrzymania i obsługi dotychczasowej infrastruktury. Zrealizowanie udostępniania parku dla turystyki w koniecznym zakresie i na oczekiwanym poziomie jakościowym nie jest

możliwe z dochodów parku, ponieważ są one zbyt małe. Tylko przy pomocy środków z zewnątrz park może wybudować infrastrukturę zgodnie z parkowym systemem informacji.

Z rysunku 1 wynika brak korelacji między wielkością nakładów na infrastrukturę a wielkością ruchu turystycznego. Mimo, że liczba nowych urządzeń na szlakach zwiększa się, to nie ma to wpływu na liczbę turystów odwiedzających park, a w ostatnich kilku latach obserwujemy nawet tendencję spadkową liczby odwiedzających park (ryc. 1). Dobry stan techniczny urządzeń i ich wygląd zapewniony dzięki dbałości służb Parku, to zbyt mało aby zapobiec spadkowi liczby turystów.

Ryc. 1. Wielkość nakładów na parkowy system informacji w złotych wraz z liczbą turystów odwiedzających park

Fig. 1. Expenditure on information system (PLN) and number of tourists visiting the Park

Podsumowanie

Zagospodarowanie szlaków turystycznych zależało to od możliwości finansowych Parku oraz od panujących trendów dotyczących standardów infrastruktury na szlakach turystycznych. Przyjęty w 2002 r. program budowy infrastruktury na szlakach turystycznych zakładający m.in., że urządzenia na szlakach oraz ścieżkach poznawczych powinny być spójne pod względem stylu, formy, treści, liternictwa, kolorystyki, a nawet lokalizacji należy ocenić bardzo wysoko. Estetyka miejsc służących turystom uległa dużej jakościowej poprawie. Realizacja projektu będzie niestety trwać dość długo gdyż Park nie jest w stanie realizować programu budowy infrastruktury ze środków własnych, a pozyskanie środków zewnętrznych nie jest łatwe.

Literatura

- Instrukcja 1999. Instrukcja znakowania szlaków turystycznych PTTK. Warszawa.
- Rozporządzenie 2002. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 stycznia 2002 r. w sprawie wzoru tablic obwieszających o obowiązujących ograniczeniach i zakazach z zakresu ochrony przyrody. Dz. U. 2002 nr 8, poz. 82.
- Szczocarz A., Banaszczyk A., Kochana S., Sobieraj J. 2002. Program parkowego systemu informacji w Świętokrzyskim Parku Narodowym. Bodzentyn. Msc.
- Ustawa 1991. Ustawa z dnia 16 października 1991 roku o ochronie przyrody. Dz. U. z dnia 12 grudnia 1991 roku, nr 114 poz. 492.
- Ustawa 2004. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Dz. U. z dnia 3 czerwca 2013 roku, poz. 627.
- Załącznik 2015. Załącznik nr 2 do Zarządzenia Nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. Regulamin zwiedzania i korzystania z wartości przyrodniczo-kulturowych Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Bodzentyn. Msc.
- Załącznik 2015a. Załącznik nr 1 do Zarządzenia Nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. Miejsca udostępniania w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego fotografowania i filmowania oraz zarobkowych, sposoby ich udostępniania, oraz maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach. Bodzentyn. Msc.
- Załącznik 2015b. Załącznik nr 2 do Zarządzenia Nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. Regulamin zwiedzania i korzystania z wartości przyrodniczo-kulturowych Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Bodzentyn. Msc.
- Załącznik 2015c. Załącznik nr 3 do Zarządzenia Nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. Regulamin zwiedzania i funkcjonowania Muzeum Przyrodniczego ŚPN na Św. Krzyżu. Bodzentyn. Msc.
- Załącznik 2015d. Załącznik nr 4 do Zarządzenia Nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. Regulamin udostępniania Świętokrzyskiego Parku Narodowego do badań naukowych. Bodzentyn. Msc.
- Załącznik 2015e. Załącznik nr 5 do Zarządzenia Nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. Cennik opłat pobieranych w związku z działalnością edukacyjną parku narodowego oraz za wstęp do obiektów związanych z tą działalnością. Bodzentyn. Msc.
- Zarządzenie 2015. Zarządzenie nr 2/2015 Dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego z siedzibą w Bodzentynie z dnia 8 stycznia 2015 r. w sprawie udostępniania Świętokrzyskiego Parku Narodowego w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych, filmowania, fotografowania oraz w celach zarobkowych. Bodzentyn. Msc.

^{1,2}Stanisław Huruk, ¹Alicja Huruk, ²Marcin Metysek, ²Jan Sobieraj

¹ Instytut Biologii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

² Świętokrzyski Park Narodowy w Bodzentynie

stanislaw.huruk@ujk.edu.pl, dyrekcja@swietokrzyskipn.org.pl